

Leven van de lucht

Jan Jacobs.

Voor Gierzwaluwen heb ik altijd al belangstelling gehad. Iedere keer als ik hun geluid hoor kan ik het niet nalaten even naar de vogels te kijken. Maar de belangstelling groeide toen ik in 2000 bij Hein Verkade in de schuur aan de Douzastraat zijn gierzwaluwkastjes onder de dakpannen zag. Ik wist direct dat ik dat ook wilde. Met Hein bezocht ik dat jaar de landelijke bijeenkomst van de Nederlandse Gierzwaluwstichting. Daar was alle informatie beschikbaar die ik nodig had om zelf te proberen Gierzwaluwen onder mijn dak te krijgen. Want ik begreep wel dat als je meer over deze vogelsoort te weten wilt komen, je de vogels naar je toe moet halen. Bij mezen, kauwen, mussen en veel andere soorten die bij de mensen leven, kun je de vogels lokken met voer. Maar hoe lok je Gierzwaluwen, die alleen maar in de lucht zijn, die lijken te leven van de lucht? Het antwoord is: kastjes.

In april 2001 start ons gierzwaluwproject aan de Prins Bernhardstraat in Noordwijk. De voorgevel, die pal op het oosten ligt, lijkt voor het plaatsen van nestkastjes de beste optie. De goot zit op een hoogte van zes meter en er staan voor het huis geen hoge bomen. Er is dus een mooie vrije uitval. Ook vliegen er altijd al veel Gierzwaluwen door de straat die broeden in de Albert Verweijstraat, die tegenover ons huis ligt, aan de andere kant van de Quarles van Uffordstraat. Ik heb toen onder de goot twee nestblokken opgehangen.

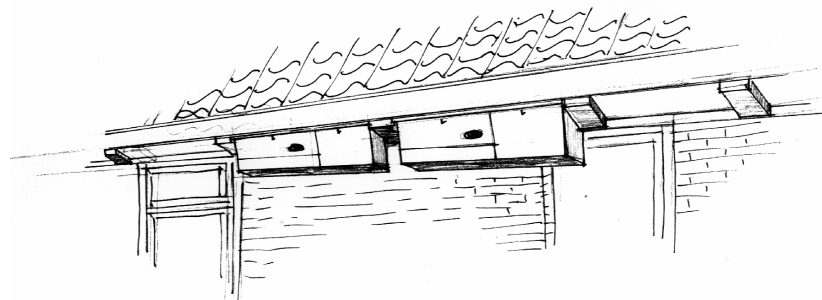
Omdat van Gierzwaluwen bekend is dat ze ook mussennesten kraken, wordt in de nestkasten wat nestmateriaal gelegd, zoals wat fijn gedroogd gras en een plukje eendendons. Ik hoop daarbij dat eventuele invliegers het als een nestgelegenheid zullen herkennen en dat dit de vogels stimuleert om een nestje te bouwen. In de voortuin wordt een spiegel zodanig opgesteld, dat we vanuit de woonkamer de nestkasten in de gaten kunnen houden.

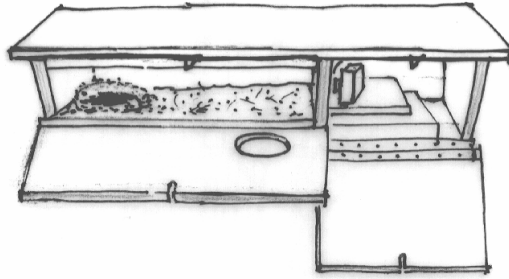
Ook heb ik tussen de twee nestblokken een luidsprekertje gemonteerd, zodat met gierzwaluwgeluiden de vogels naar de kast gelokt kunnen worden. Van Erich Kaiser, een Duitse deskundige op gebied van Gierzwaluwen, die zelf een grote broedkolonie onder zijn dak heeft, heb ik een geluidsbandje met koloniegeluiden gekregen. Dit bandje heb ik vanaf begin mei iedere ochtend en avond een uur afgedraaid om de vogels de kasten in te lokken.

In het begin lijkt het effect gering. De Gierzwaluwen vliegen vaak langs de goot, maar gaan niet naar binnen. Op 20 mei zitten we 's morgens de voortuin aan de koffie, als plotseling boven ons hoofd een Gierzwaluw de rechter nestkast K2 in vliegt en er even later weer uit vliegt. Een kwartier later gebeurt dit weer en dit geeft ons de hoop dat er wel eens sprake zou kunnen zijn van een nestje. Die hoop wordt zelfs nog versterkt als er een week later een kapot eitje onder de nestkast op de grond ligt. Een maand later, op 2 juli, heb ik in de nestkast gekeken. Er was wel een mooi nestkommetje gemaakt, maar er waren helaas geen jongen in het nest. De Gierzwaluwen komen wel tot eind juli elke avond op het nest slapen en dat geeft ons voldoende hoop voor het volgende jaar.

Waardoor het broedsel precies mislukt is, weet ik niet, maar het maakt ons wel nieuwsgierig. Misschien is het onervarenheid van jonge vogels of een gevecht met vreemde indringers die door de geluiden van de cassetteband werden aangetrokken.

Maar mogelijk mankeert er iets aan de nestkast. We denken dat een videocamera in de kast meer informatie kan verschaffen.

Na wat zoekwerk wordt een kleine bewakingscamera aangeschaft en worden de oude nestkasten vervangen door twee grotere, K1 links en K2 rechts, elk met een opstellingsruimte voor de camera. Het geheel krijgt een aansluiting op tv en videorecorder in de woonkamer.

Voorzichtig wordt het nestkommetje dat op een losse kartonnen bodem is geplakt, overgezet in de nieuwe nestkast. De tussenwand tussen nest- en cameraruimte wordt voorzien van een perspex ruitje, dat wegens spiegeling van het infrarode licht (de camera ziet zichzelf) snel vervangen wordt door een zwart karton met een kijkgaatje voor de lens.

Voor de Gierzwaluwen zijn al deze veranderingen geen probleem. Net op tijd op 27 april 2002 wordt eerst de kast K2 opgehangen en op 1 mei arriveert de eerste vogel. Twee keer wordt er aangehaakt en naar binnen gekeken. De derde keer gaat de vogel de kast in, inspecteert de camera, kruipt op het nestje en gaat zich zitten poetsen.

Het is fascinerend om dit in de woonkamer op tv te kunnen zien!

Het hele broedproces kunnen we nu volgen, vanaf de komst van de partner een paar dagen later, het verder opbouwen van het nestkommetje, hoe de vogels ruzie hebben en minnekozen, tot aan het leggen van de twee eitjes en het uitkomen ervan.

Hierna zien we het voeren en verzorgen van de jongen, het schoonhouden van het nest en de rituelen bij het wisselen van de wacht. We zien en horen de vogels reageren op de herrie op straat, op onweer, op een bromvlieg die de nestkast invliegt, op de fanfare die door de straat dendert. We zien ook de onrust en de angst van de broedvogels als er Kauwen door de goot lopen.

We leren ook dat het roepen van de srie-srie roep altijd afkomstig is van twee vogels. Ze wisselen elkaar af met een hoge en een lage toon, waardoor het typerende srie-srie-geluid ontstaat. Het maken van dit geluid wordt duetten genoemd.

We zien hoe de jongen 42 dagen lang groeien, veren krijgen en vlieg oefeningen doen. Ook zijn we getuige van een knallende ruzie en een vechtpartij met een indringer, die misschien op zoek is naar nestruimte, maar binnen een minuut hardhandig het nest uitgewerkt wordt.

Eind juli zien we dat de jongen steeds ondernemender worden. Ze lopen vaak door de nestkast en zitten een poosje voor de uitgang naar buiten te kijken. De ouders komen trouw iedere avond een kwartier na zonsondergang op het nest slapen. Ze zitten dan werkelijk gestapeld met z'n allen op een nestje met een doorsnede van acht centimeter. Een kluit van vlerken en staarten.

De jongen worden op hun 30^e dag ook geringd. Het wordt gedaan door Hans Vader van het Vogelringstation Het Paradijsveld in de AWD. En uiteindelijk zien we de jongen op hun 42^e dag beide een half uur na zonsondergang de kast uitvliegen om er niet meer in terug te keren. We hebben de videoband met het uitvliegen van de jongen nog ettelijke keren bekeken, want eigenlijk wilden we er geen afscheid van nemen.

Zo is 2002 een succesrijk broedseizoen geworden. Zonder noemenswaardige problemen hebben de Gierzwaluwen twee jongen grootgebracht.

Voor 2003 zijn de verwachtingen hoog gespannen. Half april worden de nestkasten K1 en K2 weer opgehangen en de camera wordt in hetzelfde nest als vorig jaar geplaatst. En weer op 1 mei verschijnt de eerste Gierzwaluw op het nest. Op 6 mei vliegt hij 's avonds om 19.45 uur het nest uit en komt een kwartier later met zijn partner binnen.

Op 14 mei verschijnt er tegen zonsondergang een derde Gierzwaluw die onbeholpen de onbezette linkerkast K1 invliegt en er blijft slapen. De volgende dag vliegt de vogel na zonsondergang de rechterkast K2 in, schrikt van het slapende koppel, verdwijnt direct uit de kast en komt 10 minuten later toch weer de rechterkast in. Hij houdt zich rustig en wordt kennelijk getolereerd. Maar na vijf minuten wordt het koppel toch wakker, er ontstaat

een gevecht en de indringer wordt zonder pardon buitengezet.

Op 20 mei is er nestcontrole. In de linkerkast K1 ligt 1 eitje! In het kast K2 is via de camera nog geen ei te zien. Op 21 mei is de gehele Vogelwerkgroep van Noordwijk die bij ons in huis vergadert, er op tv getuige van dat is er weer een indringer de kast invliegt en dat hij na een felle vechtpartij de kast weer moet verlaten.

Pas op 26 mei ligt er een eitje in kast K2 en op 28 mei het tweede. Diezelfde avond ontstaat er weer veel onrust als er een (vreemde?) gierzwaluw binnenvliegt die na een flinke partij trekken en krijzen het hok weer verlaat. Een minuut later komt de eigen partner terug op het nest, maar ook deze wordt agressief benaderd door de oudervogel. Een kort gevecht volgt, maar zwakt af. Het krijzen gaat over in duetten, de vogels kruipen bij elkaar op het nestje en de rust keert weer.

Ook in het andere nestkast is er onrust geweest. We vinden namelijk de volgende dag onder de kast een eitje kapot op de grond. Dat het een met het ander te maken heeft lijkt waarschijnlijk, maar het blijft gissen.

De vogels gaan een paar weken broeden en wij gaan op vakantie. Bij terugkomst is er in de rechternestkast K2 een eitje uitgekomen en ligt het andere ei naast het nestkommetje. Bij het linkernest K1 is weinig activiteit, er wordt niet gevoerd of gewisseld, maar wel komen de vogels elke avond in het nest slapen.

De rest van het broedseizoen verloopt rustig. Het jong in de rechterkast groeit voorspoedig, wordt op 1 juli geringd en vliegt op de avond van 27 juli uit.

In 2004 heb ik me bij het ophangen van de nestkasten afgevraagd waarom er zowel in 2002 als in 2003 een ei uit de kast is gevallen. Kan zoiets gebeuren door een ongelukje of door onhandigheid van de vogels, of door een flinke vechtpartij? Of gooien de vogels bewust een vreemd ei of onbevruucht ei het nest uit? Om het uitvallen van eieren te voorkomen heb ik eerst de losse bodemplaat met het nestkommetje schuin gelegd zodat de eieren niet gemakkelijk naar de uitvliegopening kunnen rollen. Onze verwachtingen zijn in 2004 wederom hoog gespannen. Ik ben vooral benieuwd hoe het jonge koppel in de linkerkast K1 na een mislukte 1^e broedpoging zich zal gaan gedragen. De camera wordt dus nu naar deze kast overgeplaatst.

Al op 27 april zijn beide kasten bezet. Bij de ervaren vogels in K2 gaat alles kennelijk van een leien dakje. Half mei worden drie eitjes gelegd. Op 28 juni worden drie jongen weer door Hans Vader geringd en op respectievelijk 15, 17 juli en 24 juli vliegen ze uit.

In het linkerblok gaat dat toch niet allemaal zo vlot. Pas op 5 juni wordt het eerste eitje gelegd en op 6 juni het tweede. De volgende dag liggen de eieren naast de nestkom. Na twee dagen besluit ik om in te grijpen en leg de twee eitjes terug in de nestkom. De volgende dag ligt er weer een van de eieren naast het nest. Ik wil niet opnieuw ingrijpen en zie wel wat ervan terecht komt. De volgende dag zit een van de Gierzwaluwen vast op het nestje te broeden. De vogels wisselen elkaar regelmatig om de twee uur af. Het eitje naast het nest wordt verder onberoerd gelaten.

Op 28 juni komt het eitje uit; dat is 22 à 23 dagen na de eileg. De jonge ouders verzorgen het jong voorbeeldig en op 9 augustus vliegt het na een verzorgingstijd van 43 dagen, keurig volgens het boekje, 's avonds om 22.15 uur uit. De vogels hebben hun broedsel na wat aanloopproblemen toch tot een goed einde gebracht.

Wat 2005 gaat brengen is nog ongewis. Zeker is wel dat ieder broedseizoen weer verrassingen brengt. Om niets te hoeven missen is nu in beide nestkasten een camera geplaatst. Ik hoop hiermee te kunnen zien of er ook wisselwerking is tussen het gedrag van de beide paartjes. Reageren ze op elkaar en zo ja hoe dan. En reageren ze ook verschillend op bepaalde gebeurtenissen, zoals onweer of herrie op straat. Of op verstoring door jonge nestzoekende Gierzwaluwen. Wellicht kan ook de oorzaak gevonden worden van het mislukken van een broedsel. En misschien wordt ook duidelijk waarom er soms eieren uit het nest gegooid worden.

Gierzwaluwgeluid van een bandje is er al jaren niet meer bij. Dat is alleen het eerste jaar gedaan om de slaappleaats aan de Gierzwaluwen in de straat kenbaar te maken. Dat het gewerkt heeft is duidelijk. De vogels produceren nu zelf genoeg geluid.

We zien het broedseizoen van 2005 weer met vertrouwen tegemoet. Wie belangstelling heeft en via de camera's in de nestkasten wil kijken, is van harte welkom. Je kunt getuige zijn van het leven van een bijzondere en nog steeds in veel opzichten mysterieuze vogelsoort.